

Ірина Гириловська,

кандидат педагогічних наук,
Інститут професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних наук України
(м. Київ)

Irina Hyrylovska,

Candidate of Pedagogical Science,
Institute of Vocational Education National Academy of
Pedagogical Science of Ukraine
(Kyiv)

УДК 377

ПОРТФОЛІО ЯК ФОРМА ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

PORTFOLIO AS A FORM OF ASSESSMENT TRAINING GRADUATE OF A VOCATIONAL-TECHNICAL SCHOOLS

В статті обґрунтовано доцільність та визначено можливості використання портфоліо як альтернативної форми оцінювання готовності випускників професійно-технічних навчальних закладів до професійної діяльності.

Ключові слова: портфоліо, оцінювання, професійна підготовка, випускник, рефлексивні уміння, професійно-технічний навчальний заклад.

In the article the feasibility and defined the possibility of using portfolios as an alternative form of assessment of readiness of graduates of vocational schools for professional work.

Keywords: portfolio, assessment, training, graduate, reflective skills, vocational school.

В статье обоснована целесообразность и определены возможности использования портфолио как альтернативной формы оценивания готовности выпускников профессионально-технических учебных заведений к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: портфолио, оценивание, профессиональная подготовка, выпускник, рефлексивные умения, профессионально-техническое учебное заведение.

Постановка проблеми. Одним із напрямів модернізації національної професійно-технічної освіти є вдосконалення системи управління якістю підготовки майбутніх кваліфікованих робітників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ). Зміни у суспільному та економічному ладі країни призвели до нового погляду на сучасного випускника ПТНЗ. Випускник сьогодні – це працівник достатньо широкої кваліфікації, що володіє не лише ґрунтовною загально-технічною, загально-технологічною та соціальною базою знань і вмінь, але й здатний до професійної самоадаптації, самостійного формування нових професійних навичок впродовж усього трудового життя. Тому акцент навчально-виховного процесу в ПТНЗ зміщується на формування в учнів активної життєвої позиції, потреби у саморозвитку та самовдосконаленні, здатності до самореалізації в обраній професії. У зв'язку з цим актуальним є питання щодо створення сучасної форми оцінювання готовності випускника ПТНЗ до професійної діяльності. Такою альтернативною формою оцінювання може бути портфоліо майбутнього кваліфікованого робітника ПТНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що проблеми використання портфоліо в освітній галузі присвятили свої роботи Є. Захарченко, Т. Новикова, М. Пінська, М. Поташник (портфоліо вчителя-практика); Т. Бережна, Н. Савіна, Н. Михайлова (портфоліо майбутніх менеджерів); М. Пічкур (портфоліо майбутніх дизайнерів). Досліджували технологію портфоліо у навчальному процесі вищих навчальних закладів С. Блинова, І. Возвишаєва, О. Григор'єва, М. Кадемія та інші. Проте питання використання портфоліо з метою оцінки професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників ПТНЗ залишається не вивченим у вітчизняній педагогічній науці.

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності та визначенні можливостей використання портфоліо як альтернативної форми оцінювання готовності випускників професійно-технічних навчальних закладів до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу та аналіз отриманих наукових результатів. Сучасне суспільство висуває принципово нові вимоги до системи професійно-технічної освіти та професійної діяльності всіх її суб'єктів. При цьому наголошується на необхідності модернізації первинної професійної освіти, адаптації її до нових економічних і соціально-політичних умов. Тому у професійну модель випускника ПТНЗ закладається ідея всебічної підготовки і виховання індивіда не лише як робітника, професіонала своєї справи, а й як особистості. Здійснити підготовку такого фахівця можливо на основі компетентнісного підходу, за яким центр уваги переміщується з навчальної дисципліни, що вивчається, на особистість учня, формування його навчальної, соціальної й професійної суб'єктності. При цьому кінцевий результат навчання в ПТНЗ спроектовано на професійну компетентність майбутнього кваліфікованого робітника. Професійна компетентність не є простим утворенням із знань, умінь та навичок, а виступає внутрішньою характеристикою особистості, що містить такі складові: а) інтелектуальну; б) діяльну; в) професійно важливі якості; г) суб'єктну. Якщо зміст перших трьох складових зрозумілий і їх можна виміряти за певними показниками,

то остання є особливою складовою, що потребує окремого дослідження та вивчення. На наш погляд, суб'єктна складова являє собою інтегральний елемент професійної компетентності, що відображає рівень власної активності особистості і включає:

- актуалізацію суб'єктних проявів у професійній компетентності;
- напрацювання задач самореалізації в майбутній діяльності (уявлення результату майбутньої діяльності; визначення шляхів його досягнення; виокремлення основних етапів самореалізації на шляху від мети до результату);
- самореалізацію в конкретних видах діяльності (побудова та здійснення дій щодо реалізації запланованого);
- аналіз й оцінку результатів самореалізації (виокремлення результатів самореалізації; зіставлення виокремлених результатів із запланованими раніше задачами; оцінка розбіжностей між поставленими задачами та отриманими результатами; планування шляхів досягнутого).

Аналіз змісту суб'єктної складової професійної компетентності вказує на її важливу роль і дозволяє наголосити на тому, що без її формування усі інші складові залишаться без актуалізації та реалізації. Саме такі рефлексивні уміння як: здатність бачити себе збоку; аналізувати і оцінювати свою роботу; знаходити, усвідомлювати і виправляти помилки; закріплювати успіхи – необхідні для успішної професійної діяльності майбутнього кваліфікованого робітника. Але яким чином можна оцінити сформованість цих умінь у випускників професійно-технічних навчальних закладів?

Ідея застосування портфоліо в освіті виникла у 80-х роках ХХ століття в Сполучених Штатах Америки, звідки моментально поширилася по всьому світу. З'явилася велика кількість наукових праць, в яких кожен автор висловлював своє бачення поняття портфоліо, наприклад «портфоліо – це колекція певної галузі» [6]; «портфоліо – це робоча файлова тека, що містить різноманітну інформацію, яка документує набутий досвід і досягнення суб'єктів навчання» [10, с. 51]; «портфоліо – це зібрання праць, виконаних за певний період часу в межах освітнього закладу і поза ним» [3]; «портфоліо – це систематичний і спеціально організований збір доказів, використовуваних педагогом для моніторингу знань, навичок і відносин учнів» [1]. У своїх дослідженнях науковці розглядали портфоліо як: метод навчання (В. Девісолов, Н. Заячківська); форму організації навчання (К. Осадча); інструмент оцінювання (Г. Голуб, О. Чуракова, М. Пінська, І. Шалигіна); альтернативний спосіб оцінювання навчальних досягнень учнів (В. Загвоздкін, Н. Зеленко); методику оцінювання компетентностей (О. Пінчук); засіб моніторингу індивідуальних досягнень чи форму альтернативного екзамену (Т. Новикова, О. Семенов).

Сьогодні у педагогічній науці портфоліо все частіше розглядають як альтернативну форму оцінювання освітньої та професійної діяльності суб'єкта. При цьому портфоліо розуміють як:

- спосіб фіксування, нагромадження та оцінювання індивідуальних досягнень у певний період навчання, що належить до аутентичних індивідуалізованих оцінок і орієнтований на процес не тільки оцінювання, а й самооцінювання [7];
- альтернативний спосіб оцінювання (самоаналіз професійних знань, умінь і особистісних якостей студента, простеження динаміки його професійного становлення) [4];
- індивідуалізовану, орієнтовану на системну рефлексію навчальної діяльності технологію навчання, спрямовану на реалізацію компетентнісного підходу [9];
- форму цілеспрямованого систематичного і неперервного оцінювання і самооцінювання навчальних результатів учнів [8].

Зазначене дозволяє зробити висновок, що портфоліо можна використовувати як інструмент самооцінки, саморозвитку та самопрезентації випускника ПТНЗ та як засіб для формування в нього рефлексивних умінь.

Використання портфоліо дозволяє вирішити два основних завдання: простежити зростання рівня професійної підготовки учня та оцінити його освітні досягнення, доповнивши традиційні форми контролю інноваційною. При цьому виділяють різні види портфоліо, наприклад: портфоліо досягнень, портфоліо особистісного розвитку, презентаційне портфоліо, портфоліо проекту, портфоліо кар'єрного просування, портфоліо відгуків та інші.

За способом обробки і презентації інформації розрізняють портфоліо в паперовому варіанті й електронне портфоліо. Порівняно із паперовим, електронне портфоліо має значні переваги, до яких слід віднести: а) мобільність і гнучкість (легко вносити зміни до змісту матеріалу); б) широкі можливості для оформлення портфоліо; в) мультимедійність (містить анімації, аудіо та відеозаписи). Для створення електронного портфоліо існують різні засоби. Але, наприклад, для користувачів Moodle найзручнішим є застосування Mahara – безкоштовної системи електронного портфоліо з персональним навчальним контентом, що називається PLE (Personal Learning Environment). Mahara, будучи тісно пов'язаною із платформою Moodle, надає учню можливість легко імпортувати завдання, які були оцінені викладачем, у власне портфоліо. Також можна і навпаки: робити посилання на створенні раніше проекти, записи тощо, розміщені у Mahara. Такий тандем носить назву Mahoodle. Це значно спрощує можливість наповнення власного портфоліо не лише виконаними роботами, але й оцінками і коментарями перевіряючих.

Для випускників ПТНЗ є великою проблемою при влаштуванні на роботу продемонструвати свої професійні вміння та навички, здобуті під час навчання. Єдиним підтвердженням їх професійної компетентності виступають оцінки в дипломі. Саме тому з'являється потреба у розробці портфоліо, зокрема електронного, яке відобразить, в першу чергу, рівень практичних знань, умінь та навичок, набутих учнем в ПТНЗ. Крім того, портфоліо допомагає випускнику не лише продемонструвати набутий професійний досвід, але й власні здібності, прагнення, вміння аналізувати та оцінювати результати своєї діяльності, показує динаміку розвитку особистості.

Портфоліо представляється набором матеріалів, структурованих певним чином. Портфоліо може містити різну кількість розділів, зміст яких визначається їх назвою, об'єм – призначенням матеріалу, що до них включається, оформлення – індивідуальними особливостями автора. Усередині розділів можуть бути виділені рубрики, які допомагають систематизувати матеріал і формують структуру розділу. Рубрики можуть бути обов'язковими і

необов'язковими. Так, В. Вишпольська [2] до структури портфоліо включає такі чотири розділи: 1) «Загальні дані» (самопрезентація і есе, у якому сформульовано погляди автора на обрану спеціальність, освітні і кар'єрні плани, а також окреслено мету і завдання формування портфоліо); 2) «Показове портфоліо» (грамоти, дипломи, свідоцтва, посвідчення; інформація, що свідчить про особисту навчальну ініціативу: курси, тренінги); 3) «Робоче портфоліо» (колекція робіт, які демонструють прогрес автора у вивченні майбутньої професії); 4) «Портфоліо відгуків» (містить відгуки, рецензії, звіти, різноманітні форми самооцінки власних досягнень). За О. Онопрієнко [5] портфоліо повинно містити такі блоки: «Мій портрет» (самопрезентація); «Скарбничка» (інформаційні довідки, пам'ятки, схеми, ілюстрації, що використовувалися автором під час створення портфоліо); «Творчий доробок» (щоденники спостережень, описи проєктів, дослідів, самостійно складені таблиці чи діаграми, авторські твори, буклети, які доповнюються стислим коментарем про процес і мету їх створення й фіксуються датою внесення); «Досягнення» (матеріали, які демонструють успіхи). На думку авторів [6] портфоліо має складатися із восьми блоків, що відображають: 1) професійні знання та вміння; 2) професійну мобільність; 3) професійну творчість; 4) інформаційну культуру; 5) соціальну та громадську активність; 6) професійно значущі якості особистості; 7) комунікативні якості; 8) когнітивність.

На наш погляд, найбільш відповідною для оцінювання готовності майбутніх кваліфікованих робітників до професійної діяльності може бути портфоліо, що складається з трьох розділів: «Я і моя майбутня професія», «Резюме», «Результати». Розділ «Я і моя майбутня професія» поділяється на дві частини: інваріантну і варіативну. Інваріантна передбачає виконання теоретичних завдань з формування мотивації, ціннісних, когнітивних, рефлексивних умінь майбутнього фахівця. Варіативна частина формується учнем довільно на основі самостійних пошуків і подається у вигляді зібраних висловлювань видатних вчених, вчителів про обрану майбутню професію; важливих фактах із набутого власного професійного досвіду й досвіду професіоналів; містить практично значущу інформацію, зібрану під час проходження професійної практики. Розділ «Резюме» вміщує професійно складене резюме випускника ПТНЗ, що відповідає сучасним вимогам. В даному розділі повинні знайти своє відображення різноманітні опановані учнем навчальні курси за основною сферою діяльності й пов'язаних з нею галузей знань, враховуючи додаткову спеціалізацію; тренінги, семінари, конференції, майстер-класи провідних фахівців, викладачів; опис кар'єрного потенціалу. Розділ «Результати» висвітлює матеріали, які демонструють прогрес автора портфоліо в освоєнні обраної професії. Тут учень представляє відеозаписи, відеоролики, які демонструють набутий під час практики його професійний досвід та вміння виконувати певні види робіт з майбутньої професії; відгуки, рекомендації провідних викладачів, керівників дипломних робіт, виробничих практик тощо.

Виходячи з цього, зміст портфоліо випускника ПТНЗ у мінімізованому варіанті повинен відображати такі основні пункти: професійно складене резюме, що відповідає сучасним вимогам; список засвоєних навчальних курсів за основною сферою діяльності; перелік відвіданих додаткових тренінгів, майстер-класів за обраною професією; опис кар'єрного потенціалу; відеозаписи з виконання певних видів професійних робіт; рекомендації керівників дипломних робіт, виробничих практик.

Створене учнями портфоліо повинно бути представленим та оціненим на заняттях в ПТНЗ. Механізм оцінки портфоліо може реалізовуватися таким чином: а) оцінюється тільки процес і характер роботи над портфоліо; б) оцінюються за заданими критеріями тільки окремі частини портфоліо; в) оцінюються всі розділи (загальна оцінка виводиться як середнє арифметичне); г) оцінюється не лише саме портфоліо, але й якість його презентації; д) портфоліо не оцінюється, натомість учень обирає його окремі частини для презентації на підсумковому занятті, що є допуском до певної залікової роботи або іспиту.

Висновок. Учням ПТНЗ доцільно пропонувати створювати електронне портфоліо, яке підтримує і стимулює його навчальну мотивацію, заохочує активність і самостійність, розвиває рефлексивні вміння, активізує пізнавальну, інформаційно-пошукову та дослідну діяльність, дозволяє продемонструвати набутий професійний досвід. Портфоліо можна розглядати як форму оцінювання готовності випускника ПТНЗ до професійної діяльності. Перспектива подальших досліджень полягає у визначенні чітких критеріїв оцінювання портфоліо майбутніх кваліфікованих робітників ПТНЗ.

1. Варвус К. Модель «портфоліо» випускника основної школи / К. Варвус // Управление школой. – 2004. – № 31. – С. 45-47.
2. Вишпольська В.Ф. Розвиток у студентів здатності до рефлексивної діяльності [Електронний ресурс] / В.Ф. Вишпольська // Режим доступу : http://www.rushauka.com/36_PWMN_2010
3. Загвоздкин В.К. Портфоліо в учебном процессе / В.К. Загвоздкин // Вопросы образования. – 2004. – № 2. – С. 251-259.
4. Зеленко Н.В. Портфоліо будущего педагога / Н.В. Зеленко, А.Г. Могилевская // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2009. – № 1. – С. 61-63.
5. Онопрієнко О. В. Портфоліо як засіб контролю результатів навчання на засадах компетентнісного підходу [Електронний ресурс] / О.В. Онопрієнко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2010. – Вип. 34. – Режим доступу : http://abclab.ucoz.ua/_id/0/18.doc
6. Пейн С. Дж. Учебное портфоліо – новая форма контроля и оценки достижений учащихся // Директор школы. – 2000. – № 1. – С. 65-67.
7. Прутченков А.С. Портфоліо как инструмент осознания собственных целей образования [Электронный ресурс] / А.С. Прутченков, Т.Г. Новикова // Интернет-журнал «Эйдос». – 2007. – 22 февраля. – Режим доступа : http://www.eidos.ru/journal/2007/0222_11
8. Савина Н.М. Инновационные компетентностно-ориентированные педагогические технологии в профессиональном образовании / Н.М. Савина // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 4. – С. 2-5.
9. Тазутдинова Э.Х. Учебный портфоліо в системе подготовки студента к будущей педагогической деятельности : автореферат дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Э.Х. Тазутдинова. – Казань, 2010. – 21 с.
10. Теория и практика организации предпрофильной подготовки / Под ред. Т.Г. Новиковой. – М.: АПКПРО, 2003. – 320 с.